

GRØNLAND – SOM EN MAND FRA INKAERNES LAND SÅ DET

Ved *V. R. Haya de la Torre*

Oversat fra spansk ved lektor Lorenzo C. V. Aabye

Det er vist almindelig anerkendt, at udlændinge, der besøger et af dem ukendt land, hyppigt får øje på mange ting, som de indfødte eller fastboende indbyggere ikke plejer at fæstne sig ved. Det skyldes, mener jeg, ikke, at de ikke er i stand til at se disse ting. Det vil være rigtigere at sige, som man siger på engelsk, »that they take them for granted«, og derfor ikke tillægger dem deres virkelige betydning.

Sådan kan det være gået mig, da jeg besøgte Grønland. Jeg tror at have fået øje på visse ting, der sikkert ikke er ukendte, men mine iagttagelser kan dog måske tjene den danske læser til underretning og som udgangspunkt for visse overvejelser.

Først og fremmest ønsker jeg at gøre rede for min egen indstilling og for min interesse i at besøge Grønland. Jeg tog ikke derop for at se landet som *turist*. Turistens indstilling er noget for sig. Turisten besøger fremmede lande for at slappe af, for at lette sig for sine daglige bekymringer, kort sagt, for at more sig. Jeg, derimod, tog til Grønland for at iagttage, for at studere og for at lære. Jeg er en oprigtig beundrer af de skandinaviske demokratier, der efter min opfattelse er de mest fremskredne og fuldstændige i Europa, ja i verden. I mine talrige artikler til pressen i Syd- og Nordamerika har jeg igennem det sidste år hævdet, at efterkrigstidens virkelige, forbilledlige demokrati ikke er at finde hverken i De Forenede Stater eller i England, ja, ikke engang i Schweiz. Det er her, vi finder det, i de nordiske lande, der er de eneste, der i øjeblikket giver et konkret svar på vort århundredes store spørgsmål: *Om mennesket overhovedet er i stand til at nå frem til en tilstand af økonomisk retfærdighed og en høj kulturel udvikling indenfor rammerne af et demokratisk system, der løser problemet om social og racemæssig lighed uden samtidig at ofre friheden.*

Jeg vil hævde, at skandinaverne - selv om de nok endnu kan anke over og kritisere deres samfundsmæssige indretninger – der jo aldrig kan blive helt fuldkomne – er de folk, der er nået længst i virkeliggørelsen af de demokratiske idealer efter den anden verdenskrig. Og at det er dem og ikke andre, vore latinamerikanske nationer bør tage som eksempel til efterfølgelse. I flere henseender er nemlig af samtlige Europas nationer,

de skandinaviske de, der frembyder flest lighedspunkter med de latinamerikanske folk, navnlig på det sociale område.

Et af disse lighedspunkter er de skandinaviske landes *indre* problem i forholdet til de racefremmede grupper, der udgør en integrerende del af de skandinaviske samfund. Blandt disse grupper udgør samerne i Norge, Sverige og Finland typiske tilfælde. For mit eget vedkommende har jeg, lige siden jeg kom til Skandinavien, levende interesse for mig for at få at vide, hvorledes de nordiske lande havde løst problemet vedrørende, hvad man kunne kalde »de mindretal«, der udgør en del af deres befolkninger. Efter at jeg havde gjort mig bekendt med Norges, Sveriges og Finlands strålende sociale indsats i forholdet til samerne, var jeg meget interesseret i at studere det, i kraft af sin udstrækning og særlige geografiske og sociale betingelser, endnu interessantere tilfælde: Grønland.

Denne interesse var Grunden til min rejse. Jeg kommer fra et kontinent, der også blev koloniseret, og i hvilket der lever mange millioner mennesker af ikke-europæisk race. I det latinske Amerika er problemet om forholdet mellem de europæiske kolonisatorer og de indfødte befolkninger det største historiske problem for vore stater. Og det er et problem, som endnu efter de mere end 400 år, der er forløbet siden opdagelsen og erobringen af den såkaldte Nye Verden, ikke har fundet sin løsning i de lande, som vi kalder *Indoamerika*.

Hvilke er da de første slutninger, jeg har kunnet drage efter at have besøgt Grønland og inden for det muliges grænser iagttaget Danmarks civilisatoriske indsats i dette land?

Lad mig her først indskyde, at jeg er velvidende om, at Grønland, efter at den nye danske grundlov af 1953 er trådt i kraft, ikke længere er en koloni, men en provins inden for kongeriget. Til trods for denne, Grønlands nye juridiske og politiske *status*, vil jeg dog fortsat betegne Danmarks værk i Grønland som en *kolonisation*, hvilket er noget andet end en *erobring*. I sin »Verdenshistoriens Filosofi« skelner Hegel med hensyn til Amerika meget klart og rigtigt mellem disse to begreber, idet han erklærer, at Nordamerika blev *koloniseret*, medens Latinamerika eller Indoamerika kun blev *erobret*. Den erobring, som spaniere og portugisere gennemførte i Amerika, lod de indfødte befolkninger uberørte, for så vidt som det ikke lykkedes at *kolonisere* dem, d.v.s. fuldt og helt at tilpasse dem til og indføre dem i den vestlige civilisation. Og selv om de geografiske og samfundsmæssige forudsætninger i henholdsvis Nordamerika og Latin- eller Indoamerika ganske vist var meget forskellige, bliver den kendsgerning stående, at der her bør skelnes mellem *erobring* og *kolonisering*. Og således må jeg skelne i Grønlands tilfælde.

Den danske kolonisation i Grønland frembyder enestående karakteristiske træk: For det første drejer det sig her om et europæisk civilisatorisk foretagende *rettet mod verdens nordligste egne*. Alle andre lignende foretagender har været rettet mod syd, sydvest eller sydøst.

Dr. Victor Raúl Haya de la Torre, fremtrædende peruviansk politiker og sociolog.

Foto: Chr. Vibe

For det andet har alle andre europæiske koloniserings- og eroblingsforetagender i nye lande i disses naturforhold fundet talrige ting, stoffer og rigdomskilder, altså råstoffer, der muliggjorde og lettede en civilisatorisk indsats. Selvom klimaet var ham fjendtligt og de geografiske forhold vanskelige, fandt den europæiske kolonisator i Asien, Afrika, Amerika og Oceanien dog altid produkter, byggematerialer, levnedsmidler, dyr og værdifulde mineraler, guld, ædelstene, uld, bomuld o.s.v. – Han fandt i hvert fald en trævegetation for tømmerhugst, kornsorter som ris og majs, rodfrugter som kartofflen og utallige af jordens frugter og frembringelser, som blev store rigdomskilder, såsom krydderier, sukker, kaffe, tobak, kakao o.a.

I Grønland derimod befinder den danske kolonisator sig i et land, hvoraf de ni tiendedele er dækket af evig is. Han finder hverken kornsorter eller træer (bortset fra de træstammer, der fra tid til anden langsomt kommer drivende ind til kysten over Ishavet fra det fjerne Siberien). Det eneste, han finder, er klipper, sne, nogle plantearter, vand, fisk og sæler. Og blandt de fåtallige landdyr, den af eskimoerne tæmmede hund. – Hvert stykke træ, hver stump metal, hver kerne korn, hvert stykke tøj og hvert husdyr, kort sagt, alt i retning af byggematerialer, værktøj eller andre for en civiliseret tilværelse nødvendige brugsgenstande, har følgelig måttet krydse et stort og stormfuldt hav for lidt efter lidt at danne grundlag for en tidssvarende udvikling og skabelsen af en mere fremskreden arbejdsteknik og en mere civiliseret levevis.

Når jeg betragtede havnene i Godthåb og Egedesminde, hvor skibene lægger til, når jeg beundrede vandforsyningsreservoiret i det fremskridtsvenlige og travle Sukkertoppen, eller når jeg besøgte fabrikkerne, der behandler fiskeriprodukterne i Christianshåb og i Sukkertoppen, eller skolerne, hospitalerne, forsamlingshusene, arbejdernes spisesale og de nye og veludstyrede boliger, som jeg fandt allevegne, var den tanke, der atter og atter slog mig, og som jeg ikke kunne frigøre mig for, denne: »Alt dette kommer langt borte fra, det eneste, man her har haft til at bygge op og civilisere med, har været sten og vand, skind, tran og hvalolie. Dette historiske dramas epos, forvandlingen af Grønland fra en udørken til et civiliseret, frit og produktivt land, ligger gemt i hvert stykke tømmer, hver stump ståltråd og metal, hver meter kabel, hver brugsgenstand eller møbel, i hver dråbe petroleum, mælk eller . . . øl. Alt uden undtagelse er blevet bragt hertil over havet, langt borte fra.

Jeg har i mine rejsebreve til blade og tidsskrifter i Syd- og Nordamerika skrevet, at enhver, der overhovedet er modtagelig for indtryk, ved sin ankomst til Grønland uvilkårligt vil ønske, at han var maler eller digter. – Maler, på grund af det fremmedartede, vidunderlige og, uden overdrivelse, virkeligt uforlignelige landskab. Og digter, for at kunne prise denne menneskets skabende kraftudfoldelse i kamp med en imponerende, men stridbar natur, som det kun har været muligt at besejre i kraft af intelligens og vilje i forbindelse med en slags *korsfareridealisme*. Det virkeligt særegne og skønne ved dette *civilisatoriske foretagende* er nemlig – og dette er endnu et af de exceptionelle træk, der adskiller det fra andre kolonisationsforetagender i verden – at det tilmed drejer sig om en uegennyttig indsats uden de øjeblikkelige fordele eller den økonomiske gevinst, som i så rigt mål blev høstet i alle de af naturen begunstigede oversøiske lande, der blev opdaget, udforsket og udnyttet af europæerne.

Og her kommer vi til endnu et af de typiske historiske træk ved koloniseringen af Grønland: Den er et *civilt* værk og ikke en *militær* kolonisation. Alle andre koloniriger i verden er blevet oprettet med anvendelse af væbnet magt, med soldater. Men i kolonisationen af Grønland finder vi ingen militarisme, hverken i fortiden eller i vore dage.

*Grønlands indbyggere har måttet foretage et pludseligt spring
fra deres primitive livsførelse (kajakken, hundeslæden) til moderne civilisation (motorbåden og bilen).*

Foto: Chr. Kryger

Den er i sit inderste væsen resultatet af en religionens, en arbejdets og en kulturens missionærgerning. Hans Egedes inspirerende ånd er stadig nærværende ligesom hans i bronze forevige symbolske skikkelse, der fra toppen af en stejl klippe skuer ud over havnen ved Godthåb. Hans foldede hænder fatter ikke om et sværd, men hviler på en vandringsstav. Hans legeme er ikke ikklædt nogen rustning eller generalsuniform, men en forkyndende præsts beskedne kjole.

Det, der vækker de største betænkeligheder, og det, der tales mest om, når det grønlandske spørgsmål drøftes, er det pludselige »spring«, som landets indbyggere har måttet foretage fra den primitive tilværelse som omvandrende stammefolk til nutidens demokratiske civilisation. Det håndgribelige eller materielle udtryk for denne pludselige forandring uden overgangsperioder har vi i transportmidlernes to tekniske yderpunkter: hundeslæden og motorkøretøjet, uden at man ind imellem disse har anvendt oksekærren, hesten eller damplokomotivet. Det drejer sig altså om »et spring henover historiske etapper. Og i samfundsmæssig henseende finder vi det tilsvarende udtryk i det »sociale spring« fra de spredte rudimentære menneskegrupper til det moderne demokratis kollektive organisation, uden at man har været igennem de perioder af

slaveri, stavnsbånd og anden undertrykkelse, der har været karakteristiske for andre koloniseringsforetagender.

For ikke få danske iagttagere af dette særprægede sociologiske fænomen synes denne forandring at indebære farer eller i det mindste at frembyde et alvorligt spørgsmål med hensyn til dens resultater.

Prima facie er min mening herom optimistisk. Jeg tror, at grønlænderen er kommet igennem overgangen fra naturtilstandens frihed til den civiliserede frihed uden ind imellem disse at have måttet bære underkastelsens fornedrende byrde. Og dette er i min opfattelse en meget værdifuld psykologisk og social fordel for et folk. Grænsen for den primitive frihed, som et menneske kan nyde under fjendtlige klimatiske forhold – eller som Toynbee ville sige det, »facing the challenge of his geographical environment«, – sættes af graden af denne fjendtligheds strenghed. Men når den moderne teknik kommer mennesket til undsætning for at hjælpe det til at overvinde de geografiske vanskeligheder, så bliver denne teknik, som er en del af civilisationen, et nødvendigt middel til opnåelsen af større frihed. Hvis jeg må sige det klart og tydeligt, mener jeg, at den indfødte grønlænder villigt akcepterer de nye former, som civilisationen byder ham for tilrettelæggelsen af hans tilværelse og arbejde, fordi han føler, at han derved i stigende grad frigør sig for den eneste form for slaveri, han led under: Det slaveri, der skyldtes et ugæstmildt klimas og de geografiske forholds tyranni, og som han føler, han nu er ved at blive befriet for.

Det må være forklaringen på, at grønlænderen er et muntert menneske, at han altid smiler, og at han er glad ved at lære at kende, bruge og modtage de fordele, som den nye civilisations teknik stiller til hans rådighed. Skolerne, bibliotekerne, biograferne, musikken og radioen udøver en lige så stor tiltrækning på ham som den større komfort i hjemmet, den moderne beklædning, cyklen og de arbejdsbesparende maskiner eller de motoriserede befordrings- og transportmidler, som han er flink til at lære at betjene. Jeg har, selv i små hjem, bemærket, hvorledes man inde i husene omhyggeligt passede den lille urtepottehave. Og i købmandsforretningerne har jeg lagt mærke til, hvorledes stedets beboere køber ikke blot de nødvendigeste levnedsmidler, men også varer, som man i nogen grad kunne betegne som »luksusvarer«: bolcher, frugtsafter, syltetøj, kvindelig pynt, farverige stoffer, pakker med havregryn o.l. til børnenes morgenmad, vine, ost og konserver foruden brugsgenstande, redskaber, parfumer og legetøj. De unge mænd og kvinder, der arbejder i fabrikkerne eller i havnene er godt klædt på og sætter pris på stoffer af god kvalitet og røber en god smag i farvesammensætningen af deres påklædning.

Jeg gentager, at når slaveriet skyldes klimaet og ikke menneskene, føler det folk, der frigør sig gennem en civiliseret tilværelse, sig uvilkårligt knyttet til den nye livsform, selv om denne pålægger det uomgængelige forpligtelser og en vis disciplin.

Da Grønlands naturlige rigdomskilder er meget små, må praktisk talt alle de produkter, som en moderne civilisation bygges op på, tilføres fra Danmark. »Disko« ved kaj i Egedesminde.

Foto: Chr. Vibe

Ad det samme ræsonnements vej kan man slutte, at det vil være muligt at virkeliggøre demokratiet i Grønland. De geografiske forhold bevirker næsten automatisk en social tendens i retning af lighed og solidaritet mellem menneskene. Nødvendigheden af til enhver tid at imødegå og bekæmpe den aggressive natur udjævner og forener den menneskelige indsats i en fælles kamp. Og den levner kun lidt tid for de overflødige og uvæsentlige ting, der præger privilegerede klassers uvirksomme tilværelse.

Danmarks civilisatoriske gerning i Grønland er en beundringsværdig bedrift og et

lykkeligt eksperiment. Man kunne betegne den som »en pædagogisk kolonisation«. Og den opmærksomme besøgende kan i den måde, hvorpå den nye tilværelse på Grønland giver sig udtryk, opdage en planmæssighed, der udvikler sig med en vis præcision og med et åbenbart godt resultat. Den moderne teknik er det væsentlige værktøj ved gennemførelsen af dette arbejde, men en ikke mindre rolle spiller ånden, i hvilken det gøres. Det er ikke blot en mekanisk proces, der bevirker denne udvikling eller denne kulturelle »omvæltning«, der er i færd med at forvandle landet; det er også en sjælelig proces, en dybt menneskelig og ideelt skabende følelse.

De fleste danskere, der bor og virker på Grønland, ønsker at blive deroppe. De føler sig tiltrukne af landet og føler glæde ved deres arbejde. Mon det ville være for dristigt at kalde denne kolonisation for et kunstværk? Jeg mindes, at Burckhardt i sit værk om renæssancen i Italien bruger udtrykket »staten som et kunstnerisk værk« . . . og jeg drister mig til her at anvende det samme udtryk og bruge det samme billede.

Man vil muligvis fortælle mig, at jeg er ved at nærme mig kærlighedsbegrebet. Jeg må da igen spørge: Er der da ikke kærlighed i et kolonisationsforetagende, i hvilket forskellige racer, uden racefordomme, knyttes til hinanden ved familiens bånd og efterhånden skaber en ny mennesketype, som i sit blod forener to indbyrdes vidt forskellige etniske stammer og to forskellige måder at tænke og føle og anskue livet på?

Jeg tror, at garantien for et fremtidigt godt resultat af det danske eksperiment i Grønland for en stor del ligger i denne blandede blod, der finder sted parallelt med, at selve eksperimentet skrider frem. Så vidt jeg har kunnet se, føler grønlanderne sig virkelig som en del af Danmark og af dets værk, stærkere og stærkere knyttet til det, fordi han føler sig som eet med det i en tilværelse og livsformål, hvor der ingen uoverkommelige begrænsninger findes på grund af race, eller hvad chancer og udviklingsmuligheder angår.

Nogle af mine danske venner i København spurgte mig, da de hørte, at jeg var kommet tilbage fra Grønland: »Og hvad mener De så om, hvad amerikanerne laver deroppe?« Jeg svarede dem: »Jeg tog ikke derop for at besøge amerikanske militærbaser på Grønland, men for at sætte mig ind i det storslåede værk, som I danskere udfører der. Et værk, som I bør være stolte af, og som man bør kende«.

Man har også erklæret overfor mig, at grønlandsproblemet kun er et spørgsmål om penge. Og jeg har svaret, at det måske var således, at penge altid er nødvendige, men at problemet først og fremmest var et spørgsmål om mennesker. Jeg drister mig derfor til at hævde, at det for Danmark på lang sigt ville være en god pengeanbringelse at sende flere og flere unge mennesker på besøg til sin fjerne provins. Den opvoksende danske generation ville således komme til at føle en ny og uselvsk fædrelandskærlighed, nemlig ved bevidstheden om at tilhøre et folk, der har været i stand til at iværksætte et civilisatorisk værk, der visselig er meget vanskeligt, men som er et eksempel til efter-

Christianshåb.

Foto: Chr. Kryger

følgelse for verden. Det er mig umuligt at tænke tilbage på de danske tjenestemænd, som jeg lærte at kende i Grønland, fra de højeste til de laveste, i regeringen, i civilforvaltningen, skole-, sundheds- eller bygningsvæsenet, den sociale forsorg, hospitalerne eller det fornuftige, næsten usynlige politi, uden at yde dem en oprigtig beundrings hjertelige hyldest. De arbejder alle muntert og effektivt. Det gode danske humør er blevet »importeret« til Grønland, og det har der forenet sig med det gode indfødte humør for at kunne civilisere uden overgreb og uden at afstedkomme lidelser.

Er Grønland virkeligt et alvorligt problem for Danmark ud i fremtiden? – Ja, for så vidt verdens fremtid også er et alvorligt problem for hele menneskeheden. – Men i meget få af verdens lande, vil den objektive iagttagelse finde flere grunde end her til at mene, at det ikke er »i det blå« at nære en stærk tro til et sådant værk, som i sig selv er bygget på tro.